

dige aanblik echter leverde de kruiwagen op, zoals de foto toont, die ik eveneens aan de heer D. te danken heb. Een van de latten van het raamwerk, vermoedelijk van iepenhout, droeg talrijke, nog vrij jonge vruchtlichamen. De vurenhouten planken had de zwam nog niet aangetast en hoogst waarschijnlijk zal zij dit naaldboomhout ook wel geheel versmaad hebben. Behalve de Vlier worden alleen dicotyle houtsoorten genoemd als zeldzame dragers van het Judasoor: Beuk, Iep, Esdoorn, Kardinaalsmuts... Wel merkwaardig, dat zo'n polyphage zwam toch een besliste voorkeur voor één bepaald houtgewas toont.

Nu zou ik ten slotte nog kunnen vermelden, hoe ik binnenshuis op een geverfd raamkozijn een plasmodium van een slijmzwam aantrof, dat uit een spleetje naar buiten kwam zetten. Maar hiermede verwijderen wij ons wel wat ver van ons onderwerp, want er valt m.i. wel niet aan te twijfelen, dat deze slijmzwammen, al hebben ze vaak een oppervlakkige gelijkenis met sommige stuifzwammen, toch veel dichter bij de dieren dan bij de planten staan. De naam Mycetoza — men zou het kunnen vertalen met „op schimmels gelijkende dieren — is nog niet zo slecht gekozen.

DE EDELMARTER

H. DE BOER.

Reeds geruime tijd heeft het in mijn bedoeling gelegen, een artikeltje te schrijven voor de lezers van D.L.N. over een steeds zeldzamer wordend dier, de Boom- of Edelmarter. Daar mijn waarnemingen beperkt zijn zal ik deze, om een enigszins juist beeld te krijgen van dit zo interessante, doch uiterst schuwe dier, ten dele uit mijn herinnering van jaren terug moeten putten. En nog is het beeld heel weinig volledig, er is veel dat we zo graag zouden willen weten, en dat toch voorlopig voor ons verborgen zal blijven. In de natuur is dat nu eenmaal zo!

Het zal de meesten onzer bekend zijn dat er nog een andere marter in ons land voorkomt, en wel de Steenmarter. Dit beestje is echter op de Veluwe uitgestorven. Een dertig jaren terug kwam de Steenmarter hier nogal voor, zij het dan meer in het lage land langs het IJsselmeer. Met belangstelling hoorde ik vroeger het verhaal aan van een oude boer, die altijd blij was als er in de winter weer een Steenmarter op zijn erf

verblijf hield, daar dan de aanwezige muizen en ratten in korte tijd verdwenen waren; de Steenmarter deed voor een goede kat in de boerenbehuizing niet onder! Grappig was altijd zijn verhaal, dat, wanneer er sneeuw lag en de Steenmarter zich om de behuizing liet speuren, al spoedig een bevriend jachttopziener op zijn erf verscheen, om te vragen of de boer wel wist welk een rover hij op zijn erf had. Altijd had de boer de aanwezigheid en het nut van de marter verdedigd, zeer tot ongenoegen van de jachtschut, die het zozeer op de pels begrepen had.

Wat het verschil tussen de beide marters aangaat zij opgemerkt, dat de Edelmarter een gele vlek voor de borst heeft en de Steenmarter een witte vlek, die zich vaak uitstrekt tussen de voorpoten tot soms ver onder de buik. De kleur van de Steenmarter is donkerbruin en de pels is zeer zacht, voor de Edelmarter geldt hetzelfde doch sommige pelzen zijn meer olijfkleurig. Wat de grootte betreft is een uitgegroeide Edel-

marter even forser gebouwd dan de Steenmarter. Wat ze beide gemeen hebben is het zeer eigenaardige spoor, een berenklaauw in het klein! Prachtig komt dit uit bij goede speursneeuw. Een prachtig gebouwde voet met grote nagelafdruk, doch voorts een zogenaamde zoolganger. Het spoor lijkt ook wel enigszins op dat van een Haas, maar het is minder puntig van voren. Wat leefwijze en roofzucht aanbelangt vertonen beide marters een ongeveer gelijke aanleg, al zijn vaak de prooidieren in het polderland, waar de Steenmarter jaagt, enigszins verschillend van die in de Veluwe bossen. het oord bij uitnemendheid voor de Edelmarter!

Het was in de jaren 1912-1914 dat ik werkzaam was op het landgoed „Welna” in de gemeente Epe, en uit de aard van mijn werk had ik veel contact met de oude boswachter. Aan hem ben ik veel dank verschuldigd, temeer daar hij me wees op veel kleine bijzonderheden, welke me later in mijn leven van veel nut bleken te zijn. Eens op een morgen vertelde me de boswachter dat hij blijkbaar weer een edelmarternest in de buurt had, daar hij zijn beide poesen kwijt was! Ik was een beetje verbaasd van hem te vernemen dat in de tijd dat de marter jongen heeft, hij gaarne de katten buitmaakt als prooi voor de jongen. Op voorstel van de boswachter gingen we direct op onderzoek uit. Op enige afstand van de eenzaam gelegen boswachterswoning bevindt zich een prachtig gemeend bos van Lariks, Beuk, Fijnspar en Douglas, met aan de westrand van dit bos een schaapskooi met schapenweide. Daar de schaapherder al een paar maal de marter aldaar gezien had, vermoedde de boswachter dat deze in bovengenoemd bos huisde. Al spoedig vonden we op een der mooie slingerlanen van het bos de overblijfselen van een der katten van de boswachter. In

een der Fijnsparren, waar enkele jaren tevoren een marter zijn jongen op een uitgerafeld eekhoornnest had grootgebracht, was datzelfde nest nog aanwezig, en de boswachter verzocht mij, zo mogelijk de boom te beklimmen, en de burcht van de roofridder uit te roeien! Terwijl de boswachter op enige afstand naar de top van de boom stond te turen beklom ik de nestboom. Nog maar enkele meters had ik geklommen, of de boswachter riep me toe dat hij de marter met een forse sprong zijn nest had zien verlaten, en een veilig heenkomen had zien zoeken over de takken van het aaneengesloten bos. Al hoger klimmende kwam ik, in de dichte takkengroei verspreid, heel wat prooiersten tegen, o.a. nog een ruggegraat van een kat met een gedeelte van de staart en een achterpoot, het vlees er netjes afgeknabbeld. Toen ik het nest bereikt had smaakte ik het genoeg, voor het eerst van mijn leven een marternest te zien, en wel met een drietal halfwas jongen. Om hen heen lagen resten van Eekhoorns en dergelijke. De boswachter verzocht me de jonge martertjes van uit het nest op de grond te gooien, als straf voor het moorddadige optreden van hun moeder tegenover zijn katten! Ik was verwonderd dat de marter beide katten had buitgemaakt, terwijl het landgoed, vooral toentertijd, zeer wildrijk was. Hazen en Konijnen bij de vleet!

Mijn eerste kennismaking met de Edelmarter had ik achter de rug; in later jaren heeft de ondervinding me geleerd, ook bij andere bewoonde edelmarternesten, dat de marter een voorliefde heeft voor het vlees van katten, Eekhoorns, Hermelijnen, Wezels, ratten en muizen; zelfs zijn in vroeger jaren op het Kroondomein bij een nestboom van een marter de overblijfselen gevonden van een jonge Vos.

Als nestgelegenheid geeft de Edelmarter

de voorkeur aan een holle boom, doch als deze niet aanwezig is, is een eekhoornnest ook welkom; dit wordt dan door de Edelmarter eenvoudig ruimer gemaakt en afgeplat, zodat het naar smaak wordt ingericht. Het is opmerkelijk wat een lange afstanden de marter in de paartijd aflegt om de door hem gezochte partij te vinden. Allicht heeft dit zijn oorzaak in het feit dat de marterstand zo dun is. In de jaren '38 en '39 had ik dienst op Heerde. Het was eind Februari, en het had in de voornacht nogal gesneeuwd, maar de weg was met de fiets nog berijdbaar, toen ik, in de middag terugfietsende in de richting Nunspeet een marter speurde op het landgoed „De Dellen”. Hij had met kleine onderbrekingen steeds de weg gevolgd, af en toe had hij eens even gesnuffeld of zijn visitekaartje gedeponeerd bij een steen of paaltje. Zijn spoor steeds volgende, kruiste ik tegen de avond de weg die van Nunspeet naar Epe loopt. Daar ik nog op een halfuurtje licht kon rekenen besloot ik het marterspoor nog even te volgen, en ik was niet weinig verbaasd toen ik na enige voortzetting in een hoogopgaand bos een tweede marter speurde. De twee hadden elkaar gevonden; op verscheidene plaatsen in de sneeuw waren de sporen van geweldige stoeipartijen te zien, op enkele plaatsen enkele bloedspatjes... Teruggaande heb ik daar waar de marter de weg Nunspeet-Epe overgestoken was de sporen weggeveegd, dit om eventueel een jachtopziener of iemand die interesse voor de dure pels had, de gelegenheid tot speuren te ontnemen.

Op een der landgoederen tussen Harderwijk en Leuvenum woont een boswachter, die een marterkenner is bij uitnemendheid. Hij heeft veel Edelmarters geschoten, op klemmen gevangen of met sneeuw uit de grond gegraven. De rentmeester van bedoeld landgoed was een bekend notaris uit

een stadje aan de rand van het IJsselmeer. Hij verzocht de boswachter op een gegeven dag om te trachten zoveel marters te bemachtigen dat zijn vrouw hiervan een bontjas zou kunnen laten maken. De activiteit van de boswachter was van dien aard dat de rentmeester zijn vrouw aan het eind van de winter gelukkig kon maken met de begeerde mantel. In één winter waren de aanwezige marters, ook uit de aangrenzende bossen, verdwenen! Opmerkelijk was de uitspraak van deze boswachter in latere jaren: hij had er spijt van, want, zo zeide hij mij woordelijk: „Ik heb er Hermelijnen en Wezels voor in de plaats gekregen!” 't Was in één der harde winters in de oorlogsjaren. Een dik sneeuwkleed bedekte de aarde, en, toen het op een nacht tot ongeveer twaalf uur gesneeuwd had besloot ik de dag daarop een tocht te gaan maken naar het mij zo bekende en geliefde landgoed Welna. De sneeuwploug had de weg schoongeveegd, dus dat ging. Ik besloot mijn fiets voor die dag aan de hoede van de schaapsherder toe te vertrouwen, en mijn tocht vanaf de schaapskooi te voet te vervolgen. Een voettocht door de diepe sneeuw is vermoeiend, doch leerzaam en interessant, vooral daar waar de sneeuw niet door mensen verknoeid is. De echte speurder zal dat begrijpen.

De tocht was heerlijk. Het had gesneeuwd bij ongeveer windstil weer. Bij het minste vleugje wind viel er een vracht sneeuw van de fijnsparrentakken. Zwaar beladen was het machtige Welnase dennenwoud. Daar het in de nanacht niet gesneeuwd had, was er een geweldig spoor van de mij bekende dieren. Erg blij was ik, al voortgaande spoedig een marter te speuren. Het spoor volgende kwam ik op een punt waar de marter een boom ingeklommen was, en dus was het spoor onderbroken. Verwonderd keek ik echter op toen ik even verder veren

van een Houtduif verspreid op het sneeuwkleed ontdekte. Nauwkeuriger rondspeurend zag ik enkele bloedspatten, en ook verspreid onder de bomen mest van duiven. Bij verder speuren vond ik onder een Den een krans van veren van stellig dezelfde Houtduif. Hoog in de boom zat tussen de takken het nest van een Eekhoorn, waarop de marter de Houtduif in alle gemoedsrust opgepeuzeld had. De vele mestspatten op de sneeuw onder verschillende bomen deden veronderstellen dat de marter allicht reeds op de plaats waar hij de boom beklimde, de roestende Houtduiven had ontdekt, en in alle stilte, van tak tot tak sluipend, de Houtduiven zo dicht genaderd was, dat hij ze in hun slaap kon verrassen. De marter is nu eenmaal een vleesetend dier, en, duiven zijn er genoeg.

Het was bijna midzomer het vorige jaar. Samen met Dr L. Tinbergen en nog een bioloog ging ik in de vroege morgen een tocht maken door de mooie bossen van het Staatsbosbeheer „Nieuw Soerel” en het daaraan grenzende Welna. In een prachtig gemengd bos met mooie Beuken en Eiken vonden we in een holle boom, een Eik, de plaats waar kennelijk een marter zijn jongen had grootgebracht. Aanvankelijk waren enkelen van ons in de mening dat we hier de nestplaats van een Steenuil hadden gevonden, doch bij nader toezien wezen de feiten wel uit dat werkelijk de marter hier gehuisvest was geweest. De aanwijzingen waren duidelijk. Ten eerste zagen we bij nader toezien rond de boomstam op de grond, dat hier alle ruigte, blad en kleine houtresten verdwenen waren, door het vele in- en uitklimmen van de marter. Prachtig waren voorts ook de ontelbare nagelindrukken in de ruwe eikestam tot aan de nestholte toe. Hetzelfde zag ik reeds eerder bij een nestboom (Eik) van de marter op het Kroondomein, ook daar was alles op

de grond onder de boom kaalgelopen. Bij ons nest van het vorige jaar vonden we aanvankelijk weinig prooiresten, enkele muizenschedels en wat konijnenwol, doch een paar dagen later vond ik nog een uitgevreten Eekhoorn, en een ruggegraat van vermoedelijk een kat, enigszins verstopt onder de jonge aanplant. Het was jammer, dat we het nest even te laat ontdekt hadden, daar de jongen reeds vertrokken waren, maar de wetenschap dat de marters toch nog in dit bos huisden stemde ons uitermate tevreden!

Het is wel zeer interessant, dat de marter zo bij voorkeur een holle Eik uitkiest, en deze liever heeft dan de Beuk. In hetzelfde bos staan zeker een tiental holle Beuken met, naar onze mening, veel mooiere nestgelegenheden dan de Eiken. We kunnen hier maar één verklaring voor vinden, en wel deze dat de marter, beladen met prooi, gemakkelijker de ruwe eikeboom beklimmen kan dan een Beuk met zijn zeer gladde schors.

Bij menigeen onder ons is reeds vaak de vraag naar voren gekomen hoe het mogelijk is dat een marter een kat bemachtigt, een beest dat toch ook een beetje kwaadaardig uit de hoek kan komen, vooral als het een verwilderde boskat betreft. Laten we vooropstellen dat een Edelmarter voor geen kleintje vervaard is, zeker de knepen van het vak kent. Toch kunnen we respect hebben voor zo'n beest dat toch ook geen grotere afmetingen heeft dan een behoorlijke kat. Dat de marter een kattenbout op hoge prijs stelt, is mij in de loop der jaren overduidelijk gebleken. Verscheidene mij bekende jachtopzieners en boswachters bevestigden mij dit ook met bewijzen, al moet ik sommige beweringen wel met een korreltje zout nemen.

Wat betreft het voorkomen van verwilderde of echt wilde katten lopen de meningen

van mij bekende jachtopzieners uiteen. Enkelen nemen aan, dat er een zeker soort katten bestaat die voortspruiten uit een echt wild geslacht, en ze staven deze mening door er op te wijzen, dat de katten die ver van menselijke behuizingen leven allemaal grote katten zijn, veel zwaarder dan onze huiskatten, en bijna alle grijs van kleur met zwarte dwarsstreping. Dit geef ik toe, en de enkele die ik in mijn leven gezien heb komen met deze beschrijving overeen. Toch neem ik aan dat echte wilde katten op de Veluwe niet meer voorkomen, temeer niet omdat ik nooit ofte nimmer iets van hun voortplanting gemerkt heb, ik bedoel dat ik nog nooit een poes met jongen in het bos heb aangetroffen. Ik neem aan dat soms in de paartijd katten verdwijnen, vooral van mensen die ver en eenzaam in het bos wonen. Ook zal het wel voorkomen dat de „familie” op de boerderij te groot wordt, of dat een dier door slechte behandeling uitgestoten wordt.

Zulke katten hebben in de eerste tijd van hun vagebondenleven een erbarmelijk bestaan, doch later, wanneer zij zich aan de natuurlijke leefwijze hebben aangepast gaat het best, en inderdaad, ver van afgelegen boerderijen en andere behuizingen heb ik kennelijk verwilderde katten aangetroffen, veel beter ontwikkeld, met een veel mooier glanzende huid, dan die welke door de huisvrouw vertroeteld worden met een lekker schotelletje en nog een hapje toe!

Hoe het ook zij, we zien dat het in de vrije natuur maar prachtig geregeld is, eigenlijk precies zo als de ketting van onze fiets: er mag geen schakeltje aan ontbreken! Jagers en jachtopzieners moesten goed bedenken, dat ze, door een marter te doden, meteen verwilderde katten, Hermelijnen, Wezels en andere dieren een extra kans geven, wat ze toch ook weer aan hun jachtdieren merken. Gelukkig heeft de regering tijdig ingegrepen, en beide martersoorten beschermd. Hulde!

ENKELE NOTITIES OVER HET GEDRAG VAN DE MIDDELSTE ZAAGBEK (*Mergus serrator* L.)

C. HOOGERHEIDE en C. GROOT Jr.

Afgelopen voorjaar (29 Maart 1950), tijdens een fietstocht van Harlingen naar Amsterdam, hadden we het geluk, om een troepje van \pm 100 Middelste zaagbekken, op ongeveer 5 km afstand van de Friese kust langs de afsluitdijk, aan de kant van de Waddenzee, in volle voorjaarsactiviteit te zien, druk bezig met baltsen, duiken en elkaar achtervolgen. Dit was een unieke gelegenheid om de gedragingen en de bewegingen van deze over het algemeen schuwe eend gade te slaan.

Ongeveer twee uur hebben we het troepje eenden, op zowat 50 m afstand kunnen

bekijken door onze kijkers, liggend achter de dijk. Om deze tijd zo goed mogelijk te benutten, verdeelden we het werk; de één zou aantekeningen maken en de andere zou proberen enkele houdingen en bewegingen te schetsen. Van tijd tot tijd daalden we de dijk af, om het geziene te bespreken en te vergelijken.

In het hier volgende artikel willen we trachten iets weer te geven van hetgeen we zagen.

Een groot deel van de dag scheen de zon, waardoor het weer tamelijk zacht was. Een